

DE BAERS WITOOG EEND in avicultuur

Kweekervaring

tekst en foto's: Jan Harteman

Inleiding

De populatie Baers witoogeenden lijkt in avicultuur de afgelopen jaren flink te zijn toegenomen, hoewel er van particuliere collecties geen concrete getallen zijn. We komen de soort in ieder geval steeds vaker tegen op vijvers en in volières van liefhebbers. In dierentuinen worden de gegevens beter bijgehouden; hiervoor verwijs ik naar het voorgaande artikel van Charles van de Kerkhof.

Woerd in pronkkleed in het zonlicht

Baltsende woerd

In avicultuur worden Baers witoogeenden ruim tien jaar oud, waarbij uitschieters tot vijftien jaar eerder een uitzondering zijn.

Mijn ervaringen met Baers witoogeenden

Baers witoogeenden zijn actieve duikeenden die het grootste deel van de dag op het water doorbrengen. Er vindt geen agressie plaats naar andere eenden of vogels en ook zelden naar soortgenoten, zelfs niet voorafgaand aan of tijdens het broedseizoen.

Er zijn diverse voordelen aan het houden van deze witoogeenden in groep: ze hitsen elkaar op voor of tijdens het broedseizoen, dus er is altijd activiteit te zien op de vijver. Daarnaast stimuleert het ze tot voortplanting, ook omdat ze enigszins zelf hun partner kunnen uitkiezen, wat sowieso onmogelijk is als wij zelf één woerd en vrouw bij elkaar plaatsen. Als eenden zelf hun partner kunnen kiezen, met alle gedragingen die eraan te pas komen, verhoogt dat hun welzijn.

Ik heb mijn Baers witoogeenden altijd vliegend gehouden in gesloten volières. Hoewel ze er niet veel in rondvliegen, zie ik dat ze zich toch regelmatig vliegend van de ene naar de andere vijver verplaatsen. Ook bij onrust vliegen ze liever naar de veilige vijver, dan dat ze lopend dezelfde afstand afleggen.

Ik voer de eenden het grootste deel van het jaar geperste onderhoudskorrel en drijvend voer van Kasper Faunafood, met als dagelijks snoepje een handje hele granenmix. Zeer zelden zie ik de eenden gras of kruiden eten, maar als in de zomer eendenkroos wordt aangeboden zijn ze er als eerste bij.

Huisvesting

De volière waarin ik momenteel een groep van 4 koppels houd meet circa 12 bij 15 m en is 2,5 m aan de zijkanten tot 4 m hoog in het midden. Er liggen drie vijvers in; in totaal beschikken de eenden over 60 m² water. Twee folievijvers zijn niet beplant, de middelste vijver is voorzien van een natuurlijke (klei)bodem en is ruim aangeplant met moerasplanten zoals gele lis en kleine lisdodde. De volière is verder royaal beplant met grassen, heesters, kruiden en andere vegetatie. In eerste instantie werden moerasplanten in de vijvers beschermd met een stuk gaas, vooral vanwege het slopen door andere soorten. Maar als de beplanting in het voorjaar en de zomer hard groeit, is die bescherming niet meer nodig. Inmiddels staan in een aantal vijvers moerasplanten die uitbundige pollen hebben gevormd ondanks dat er af en toe van gesnoept wordt. In dezelfde volière leven enkele koppels Madagaskartalingen, witvleugelboseenden, roodbekfluiteenden, Zuid-Georgische pijlstaarten en enkele vrouwelijke Mellers eenden.

Baers witoogeenden zijn winterhard, ze kunnen zonder problemen het jaar rond buiten worden gehouden mits de vijver ijsvrij blijft en er beschutting aanwezig is. Tijdens dure dagen zoeken ze de beschutting op van wintergroene heesters (coniferen) of grassen, zodat ze uit de wind kunnen zitten.

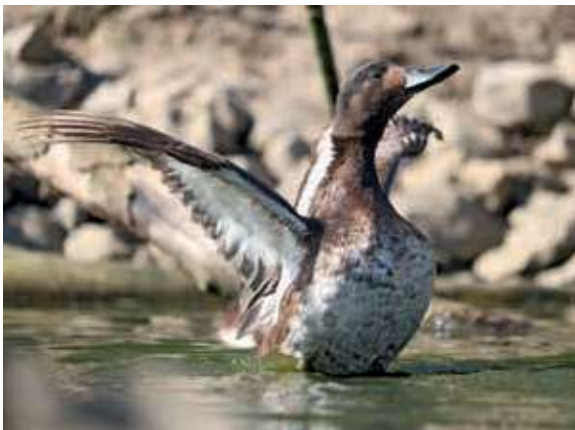
Het broedseizoen

Baers witoogeenden kunnen zowel paarsgewijs als in groepen worden gehouden, maar komen het beste tot hun recht op een grotere vijverpartij in een groep. Ik houd ze in groepen van 2 tot 5 koppels. Zo word je vooral in de winter en het voorjaar getrekt op hitsige, doch elegante baltpartijen.

Om binnen een groep de eenden van hetzelfde geslacht uit elkaar te kunnen houden, hebben alle vogels naast de gesloten pootring ook een kleurring. Zo heb ik ook kunnen vaststellen dat mijn Baers witoogeenden tot nu toe een strikt monogaam seizoenhuwelijk sluiten. Elk jaar opnieuw wordt er door de woerden 'gestreden' om de gunst een vrouwtje te mogen treden.

De groep woerden en vrouwen blijven in elkaars omgeving tot in het voorjaar de gevormde koppels uit elkaar gaan om een geschikte nestplek te zoeken. De afgelopen jaren gingen alle vrouwtjes van eenzelfde volière in dezelfde week tot leggen over. Gewoonlijk starten ze met leggen halverwege de maand april.

Baers witoogeenden zijn typische grondbroeders die het liefst in de dichte vegetatie hun eieren leggen. Bij ons maken ze meestal gebruik van een verdekt opgestelde melkbus of nestkast op de grond die voorzien is van een laagje aarde met stro erop.

Vrouwtjes
in februari

De meeste vrouwtjes leggen vanaf dat ze twee jaar oud zijn, maar een enkel vrouwtje legt al op éénjarige leeftijd bevruchte eieren. Medio april kunnen de eerste eieren verwacht worden. De legsels bestaan doorgaans uit 6 tot 10 eieren, soms zelfs uit 11 of 12 eieren. Vijf vers gelegde eieren in 2022 wogen tussen 46,8 en 48,8 gram. De broedduur is circa 27 dagen.

De eenden zijn monogaam en ik heb in groepsverband nog geen vogels kunnen betrappen die vreemdgaan. Woerden lijken behoorlijk trouw en begeleiden hun vrouwtje naar het nest wanneer zij teruggaat om te broeden.

De vrouwtjes zijn heel goede broeders maar laten zich nogal makkelijk storen als je dicht in de buurt komt. Soms verlaten ze dan in paniek het nest en vervuilen de eieren met ontlasting. Passeer een nest daar-

om voorzichtig. Als eieren bevuild raken met ontlasting, dan haal ik voorzichtig het grove (natte) vuil er af en leg ze terug in het nest. Over het algemeen levert dit geen problemen op voor de verdere ontwikkeling van het embryo. Per situatie bekijk ik of ik de eenden zelf laat broeden en de jongen laat grootbrengen.

Natuurbroed en natuurlijke opfok

Het heeft mijn voorkeur om de eenden zelf hun kroost te laten grootbrengen, al is het niet altijd praktisch. De uitdagingen waar men mee te maken krijgt hebben vooral betrekking op de gevaren voor de kuikens door bijvoorbeeld andere aanwezige vogelsoorten of roofdieren. Ons klimaat is gunstig en zou bij natuurbroed nauwelijks een negatieve rol moeten spelen.

In 2021, 2022 en 2023 heb ik enkele vrouwtjes zelf hun jongen laten grootbrengen. In 2021 legde een eend 6 eieren, waarvan er 4 uitkwamen en 2 kuikens grootkwamen; hier waren Chilismienten de oorzaak dat 2 eendagskuikens niet de kans kregen om hun moeder te volgen.

Een kweekgroep in het voorjaar

Een vrouwtje in de legperiode.
Bemerkt het vele wit op de kop.

Kuikens van enkele dagen oud

Meer succes met natuurbroed in 2022. Een andere eend legde 7 eieren die op 9 juli uitkwamen. Dit was haar tweede legsel, nadat ik haar eerste legsel in april (10 eieren) uit het nest had geraapt om die in de broedmachine te laten uitkomen. Ik koos ervoor om haar eerste legsel weg te halen omdat op dat moment de witvleugelboseenden en Madagaskartalingen in dezelfde volière ook

aan het nestelen waren. Ik verwachtte problemen als meerdere koppels eenden met kuikens tevoorschijn zouden komen. Het tweede legsel dat gelegd zou worden had een verwachte uitkomstdatum op een moment dat er geen andere (jonge) kuikens in de volière aanwezig zouden zijn, waardoor natuurbroed en natuurlijke opfok beter mogelijk werd.

Bij de uitkomst op 9 juli 2022 zwom het vrouwtje met alle 7 kuikens op de middelste ruig begroeide vijver. Zij verkoos deze moerasvijver om er met haar kuikens te verblijven tot die in de veren kwamen. De familie werd hierbij niet vergezeld door de woerd,

hij vertoefde samen met de twee andere woerden inmiddels in eclipsrui op een andere vijver. Slechts enkele keren per dag ging het jonge gezinnetje uit het water, om te poetsen of te slapen. Ook 's nachts werd op het land geslapen, om overdag weer op de moerasvijver door te brengen. Door de ruige beplanting en natuurlijke bodem is deze vijver een grote bron van insecten en hun larven.

Dagelijks werd een grote hoeveelheid vers eendenkroos aangeboden in de drie vijvers, zodat alle eenden ervan konden eten. De kuikens aten het vanaf de eerste dag en kregen daarna ook een drijvende micro pellet in het water te eten. Twee kuikens stierven binnen de eerste week nadat zij vermoedelijk 's nachts niet goed uit de vijver konden komen.

Toen de vijf overgebleven kuikens ongeveer 2 weken oud waren zag ik ze ook wel eens met de moedereend meelopen naar de voerschalen waarin eendenbrok aangeboden wordt. Ze werden nooit noemenswaard lastiggevalen door de andere bewoners van deze volière (waaronder witvleugelboseenden, roodbekfluiteenden en Madagaskartalingen) en zijn uiteindelijk alle vijf probleemloos groot gekomen. In 2023 heeft dezelfde moeder zelfs 9 van de 11 uitgekomen kuikens grootgebracht in de gemengde volière.

Handmatige opfok

Wanneer de eieren in de broedmachine uitkomen, worden de kuikens de eerste twee dagen in een droge opfokruimte gezet. Zodra ze goed eten en drinken, worden ze overgeplaatst naar een polyester opfokbak met daarin een bassin om te zwemmen.

Natuurbroed jongen, 38 dagen oud

Natuurbroed, 61 dagen oud

Deze opfokmethode heeft mijn voorkeur bij eenden. Zo gaan de kuikens vanaf de eerste dag hun dons poetsen en wordt de werking van hun stuitklier vlot gestimuleerd. Omdat die de eerste dagen nog niet werkt en de moedereend niet aanwezig is, worden de kuikens nog wel nat als ze zwemmen en uit het water komen. Het is dan ook extra belangrijk dat ze goed uit het water kunnen komen en onder een warmtelamp kunnen opwarmen en opdrogen. Ik gebruik er altijd een porseleinen donkerstraler voor, zodat ze een normaal dag- en nachtritme ontwikkelen. De opfokbakken heb ik in de frisse lucht buiten onder een afdak staan. De warmte van de warmtestraler blijft in de bak hangen, terwijl frisse lucht de opfokbak goed kan bereiken.

Als voedsel bied ik in de opfokbak onbeperkt micro floating pellets aan en dagelijks een handje eendenkroos totdat de kuikens in de veren raken. Vanaf dat moment schakel ik langzaam over op opfokkorrel. Zodra de kuikens het formaat hebben waarop ze niet meer onder de moedereend zouden kruipen om op te warmen, stop ik met het aanbieden van een warmtebron.

Het opvallendste tijdens de handmatige opfok van de Baers kuikens is dat ze bij mij veel schuwer zijn dan andere eendenkuikens. Een echte verklaring hiervoor heb ik niet. Ze worden net als de andere eendenkuikens binnen 24 uur uit de broedmachine gehaald en in de opfokbak geplaatst. Terwijl Madagaskartalingen en fluiteenden zeer mak zijn tijdens de volledige handmatige opfokperiode, zijn Baers witoogeendjes schuw. Er dient dus goed opgelet te worden bij het verplaatsen en voeren van de kuikens en het reinigen van de opfokbakken om stress zoveel mogelijk te voorkomen. Bij het dagelijks verschonen haal ik de kuikens uit de opfokbak en zet ze gedurende enkele minuten in een doosje of kist (donker) tot de opfokbak klaar is. Bij het terugzetten van de kuikens heb ik tweemaal meegemaakt dat ze van stress op de rug kwamen te liggen en niet meer bijkwamen uit deze 'aanval'. Of er een andere onderliggende oorzaak is weet ik niet. De overige kuikens kwamen, ondanks hun schuwheid, eenvoudig groot. Zodra ze in een groter opfokverblijf zaten en later op de grote vijver zwommen, werden ze net zo vertrouwd met mij als de overige eenden. Eenmaal volwassen zijn Baers witoogeenden niet per se schuwer dan andere eendensoorten.

In 2022 kwamen er bij ons achttien Baers witoogeendjes uit het ei, stierven er drie tijdens de opfokperiode en zijn er vijftien uitgegroeid, die op het moment van dit schrijven reeds verhuisd zijn naar nieuwe onderkomens. In 2023 is er van de 4 aanwezige vrouwtjes slechts één vrouwtje tot broeden overgegaan. Er werden 11 eieren gelegd, deze waren allemaal bevrucht en kwamen probleemloos uit. Twee kuikens sneuvelen op de eerste dag, de overige negen kwamen probleemloos groot.

Wettelijk kader

De Baers witoogeend *Aythya baeri* is niet beschermd in de Europese Unie of een van de lidstaten. Hoewel ze op de Rode Lijst van de IUCN vermeld staat als Ernstig Bedreigd, staat de soort niet op een van de CITES-appendices of EU-bijlage. Een naadloos

gesloten pootring is dus geen vereiste op dit moment, maar altijd verstandig om een volledige administratie bij te kunnen houden. Onze Baers witoogeenden worden daarom geringd met een gesloten pootring van 10 mm.

Kruisingen

Er zijn hybriden beschreven met de Europese witoogeend (*Aythya nyroca*) en tafeleend (*Aythya ferina*) in het wild (Zuid-Korea). In avicultuur zijn hybriden beschreven met de Carolina-eend (*Aix sponsa*), kastanje-eend (*Anas castanea*), roodkopeend (*Aythya americana*) en Nieuw-Zeelandse topser (*Aythya novaeseelandiae*).

Meer zien?

Op de website van Aviornis International Nederland is dit verslag terug te lezen, uitgebreid met meer foto's en diverse filmfragmenten van onze Baers witoogeenden: www.aviornis.nl

Bibliografie

- Gillham, Eric; Gillham, Barry (2000) *Hybrid ducks*, p41
- Kolbe, H. (1981) *Die Entenvögel der Welt*, p385-386
- Laidlay, J.C. (1933) *The care and propagation of ornamental waterfowl*, p140
- Reeber, S. (2015) *Wildfowl of Europe, Asia and North America*, p468
- Speciesplus.net | <https://www.speciesplus.net/>

